

З 1 січня 2013 року набув чинності у новій редакції Закон України "Про зайнятість населення". Цей закон було розроблено на виконання соціальних ініціатив Президента України, спрямованих на впровадження активної політики зайнятості та створення нових робочих місць. Один із безпосередніх авторів нової редакції закону – Марина ЛАЗЕБНА – нині обіймає посаду Голови Державної служби зайнятості України.

*М.В. Лазебна*

### Якість працевлаштування людей – на перше місце

Складовою соціальної сфери будь-якої сучасної розвиненої країни є активна робота служби зайнятості. У різних країнах такі служби мають різні назви, але їхні основні цілі та завдання співпадають. Це – турбота про людей та сприяння розвитку економіки держави: допомога у пошуку роботи, задоволення кадрових потреб роботодавців, реалізація інституту соціального партнерства.

В основу діяльності Державної служби зайнятості України (ДСЗУ) покладена нова ідеологія активної політики на ринку праці, упередження безробіття та прискорення працевлаштування людей. Державна служба зайнятості сьогодні – вагомий гравець на ринку праці, а це значить, що люди покладають на неї великі сподівання. Служба на сьогодні має все, щоб ці надії справдити.

Технічні можливості ДСЗУ дають змогу швидко здійснювати пошук роботи і підбір персоналу завдяки єдиному інформаційному простору. Прийом громадян відбувається за єдиною технологією обслуговування європейського рівня.

Уже понад півроку ДСЗУ працює за новим законодавством. Після надання чинності Закону України "Про зайнятість населення" служба отримала додаткові важелі впливу на ринок праці.

#### **Ринок праці: сучасні тенденції та перспективи розвитку**

Ринок праці – це завжди дзеркало фінансово-економічної ситуації країни, її демографічних та міграційних процесів.

Протягом останніх трьох років в Україні спостерігається відновлення позитивної динаміки щодо зростання зайнятості та скорочення безробіття. У середньому за перший квартал 2013 року чисельність зайнятого населення віком 15–70 років, порівняно з відповідним періодом минулого року, збільшилася на 44,2 тис. осіб та становила 20,1 млн осіб. Рівень зайнятості населення збільшився з 58,8% (у першому кварталі 2012 р.) до 59,3% (у першому кварталі нинішнього року). Зростання рівня зайнятості відбулося в усіх регіонах країни. Однак, незважаючи на позитивні тенденції, чисельність зайнятого населення поки що не досягла докризового значення.

У першому кварталі цього року 4,4 млн осіб були зайняті у неформальному секторі економіки. Це – 22% від

загальної кількості зайнятого населення віком 15–70 років. Ці люди не застраховані і не можуть розраховувати на належний соціальний захист, у тому числі – належну пенсію. Завдання ДСЗУ – створення стимулів для повернення цих людей до роботи в офіційному секторі економіки.

Після значного зростання безробіття у 2009 р. ситуація поступово стабілізується. Чисельність безробітних у середньому за перший квартал 2013 р. зменшилася на 89,1 тис. осіб і становила 1,8 млн осіб. Рівень безробіття, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП), знизився з 8,4% до 8,0% економічно активного населення. Зниження рівня безробіття відбулося в усіх регіонах країни.

Слід відмітити, що рівень безробіття в Україні залишається нижчим, ніж в країнах Європейського Союзу, де у першому кварталі 2013 р. він становив в середньому 11%, зокрема, в Греції та Іспанії – 27%, Хорватії – 18%, Португалії – 18%, Словаччині – 15%, Ірландії – 14%, Латвії – 12%.

Гострою проблемою залишається проблема безробіття серед молоді. Це – світова тенденція. В Україні найбільше від безробіття потерпають молоді люди віком від 15 до 24 років. Рівень безробіття серед них у першому кварталі 2013 р. становив 18,5% та був найвищим серед усіх вікових груп. Такий стан обумовлений тим, що значна частина молоді не має необхідних професійних навичок і досвіду роботи.

Головною проблемою сучасного ринку праці України є нестача якісних робочих місць з гідною оплатою праці. Після 2008 р. кількість наявних вакансій скоротилася удвічі та протягом 2009–2012 рр. коливалася у межах 1,1–1,2 млн одиниць. У січні–липні 2013 р. кількість наявних вакансій у центрах зайнятості становила 724,1 тис. (за відповідний період 2012 р. – 748,9 тис.). Водночас збільшилася питома вага вакансій із заробітною платою вище мінімальної – до 82,3% загальної кількості вакансій, заявлених роботодавцями (у січні–липні 2012 р. – 73,9%). Кількість роботодавців, які подали службі зайнятості інформацію про наявність вакансій, також зросла (зі 142,2 тис. до 148,5 тис.).

Постійний попит на ринку праці спостерігається на працівників сфери торгівлі, послуг (13%) та професіоналів (14%); на робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (16%); кваліфікованих робітників з інструментом (21%).

---

Лазебна Марина Володимирівна, кандидат економічних наук, Голова Державної служби зайнятості України.

---

© Лазебна М.В., 2013

### Державна служба зайнятості: нові інструменти та актуальні завдання

Для розв'язання актуальних проблем сучасного ринку праці ДСЗУ визначає для себе низку пріоритетів. Один із них – прискорення працевлаштування безробітних, передусім осіб, неконкурентоспроможних на ринку праці: молоді, дітей-сиріт, людей з інвалідністю, одиноких батьків з дітьми, людей старшого віку. Ці категорії найуразливіші на ринку праці, тому мають додаткові гарантії в сприянні працевлаштуванню.

Завдання ДСЗУ – пришвидшити повернення людей на ринок праці, працевлаштувати безробітних протягом першого місяця після їхнього звернення. В європейських країнах середня тривалість безробіття становить близько 120 днів. У результаті активізації роботи ДСЗУ за останній рік загальна тривалість безробіття скоротилася зі 163 до 149 днів.

Також велику увагу ДСЗУ приділяє працевлаштуванню людей старше 45 років. Ці люди часто втрачають роботу внаслідок невідповідності свого професійно-кваліфікаційного рівня вимогам сучасного ринку праці. Допомогти в цьому покликана норма Закону “Про зайнятість населення”, яка передбачає можливість безкоштовного отримання ваучера на навчання.

Так, громадяни віком від 45 років, які мають страховий стаж не менше 15 років, одноразово можуть отримати ваучер для оплати прискореного навчання новій професії або підвищення кваліфікації. Сьогодні ваучер видається за 13 робітничими професіями та 22 спеціальностями, визначеними в пріоритетних галузях економіки: ІТ-сфера, аграрний сектор, транспорт та будівництво. З початку травня 2013 р. (станом на 23 серпня) ваучер на навчання та підвищення кваліфікації отримали 7,8 тис. громадян, у тому числі 2,5 тис. – безробітних.

Як свідчить досвід, значно спрощує працевлаштування безробітних навчання у центрах професійно-технічної освіти ДСЗУ. Такі центри обладнані найсучаснішим устаткуванням, а навчання в них відбувається переважно під замовлення роботодавців.

У середньому по Україні після закінчення навчання працевлаштовується 80% безробітних. Це досить високий показник, але перед ДСЗУ стоїть завдання довести його мінімум до 90%.

Нова редакція закону передбачає ще два важливі нововведення, які спрямовані на працевлаштування молоді.

По-перше, для студентів професійно-технічних та вищих навчальних закладів встановлено право під час навчання проходити стажування у роботодавців протягом шести місяців на умовах строкового трудового договору за індивідуальною програмою під керівництвом наставника. На період стажування на особу поширюються всі права і соціальні пільги, встановлені для працівників, які займають відповідні посади. Запис про проходження стажування роботодавцем вноситься до трудової книжки працівника.

По-друге, нова редакція закону передбачає заохочення молодих спеціалістів, які вирішили працювати за відповідною професією або спеціальністю, в селах і селищах. Молодому працівникові, який уклав трудовий договір на строк не менш як три роки з підприємствами, установа-

ми та організаціями, розташованими у сільській місцевості, надається житло на термін його роботи та одноразова адресна допомога у розмірі десяти мінімальних заробітних плат. Якщо ж молодий працівник відпрацює в селі або селищі не менше десяти років, житло передається йому у власність.

Величезний резерв для працевлаштування безробітних та створення нових робочих місць вбачається у малому бізнесі. За даними Державної служби статистики України, тут зайнято трохи більше чверті всіх найманих працівників. Тоді як у країнах Європейського союзу майже 85% чистого приросту зайнятості припадає на малі та середні підприємства, які показують більш високі темпи приросту зайнятості (1% на рік), ніж великі підприємства (0,5%). Уже сьогодні кожна людина може звернутися до служби зайнятості та отримати всі необхідні консультації для відкриття власної справи. Ми допомагаємо людям дізнатися про те, як зареєструватися підприємцем, які при цьому потрібні документи, ліцензії, сертифікати тощо.

Зареєстрованим у ДСЗУ безробітним служба може допомогти і фінансово, надавши одноразово всю суму належної допомоги по безробіттю для відкриття власної справи. У середньому сума таких виплат на одну особу нині становить майже 12 тис. грн.

Дуже важливо, що підприємницька активність населення поступово зростає. Лише за січень–липень 2013 р. 8,8 тис. безробітних скористалися такою можливістю. Ми очікуємо, що з нашою допомогою до кінця року започаткують власну справу і стануть підприємцями до 15 тис. сьогоднішніх безробітних.

Безробітні, яким допомога виплачувалась одноразово, організовують свій бізнес переважно в аграрній сфері та переробній промисловості, торгівлі; здійснюють ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, надають транспортні послуги тощо. Слід зауважити, що розвиток малого бізнесу – справа дуже перспективна для країни в цілому. Адже він орієнтований на внутрішній ринок, гнучко реагує на кон'юнктуру товарів і послуг, у цій сфері легше створювати робочі місця.

Ми вимагаємо від співробітників служби зайнятості постійної уваги та індивідуального ставлення до кожної конкретної людини, її проблем та побажань. Це і є сучасний, цивілізований соціальний захист.

### Роботодавці: створення та збереження робочих місць

Ефективна робота служби неможлива без щоденної тісної співпраці з нашими соціальними партнерами – роботодавцями та профспілками.

Нова редакція Закону “Про зайнятість населення” містить низку вагомих стимулів для роботодавців, які створюють нові робочі місця та працевлаштовують на них безробітних. Такі роботодавці щомісячно упродовж року отримують компенсацію єдиного соціального внеску. Ця норма не лише прискорює працевлаштування безробітних, а й позитивно впливає на інвестиційний клімат країни в цілому. У січні–липні 2013 р. чисельність працевлаштованих безробітних на нові робочі місця, за які здійснюється компенсація єдиного внеску роботодавцям, становила 1,2 тис. осіб.

Служба зайнятості активно співпрацює з роботодавцями у напрямі легалізації зайнятості, збільшення рівня заробітних плат.

В умовах ринкової економіки великі підприємства і цілі галузі в період спаду ділової активності переживають суттєві труднощі зі збутом продукції та вимушені скорочувати працівників. Служба зайнятості готова до таких викликів. У разі попередження про масові звільнення наші спеціалісти беруть участь у роботі відповідних комісій, які мають допомогти роботодавцю пережити нелегкий період. Якщо ж звільнення уникнути не вдається, ми завчасно підшукуємо робочі місця для людей, які можуть втрати роботу.

#### Державна служба зайнятості: зміна статусу

Слід нагадати, що згідно з новою редакцією Закону України "Про зайнятість населення" служба зайнятості стала центральним органом виконавчої влади. Це означає, що посиляться контроль за використанням коштів та відповідальність конкретних посадових осіб за дотримання законодавства. Треба розуміти, що для людини, яка звернулася до ДСЗУ за допомогою, зовсім не важливо, який статус вона має. Для людини важливий позитивний результат – швидке працевлаштування. Саме його ДСЗУ і має забезпечити.

Стаття надійшла 30.08.2013

УДК 331.5

*О.М. Могильний*

## Інституціональні ознаки сільського безробіття в контексті невідкладних завдань державної політики зайнятості

*У статті проаналізовано чинники, що визначають особливості функціонування сільського ринку праці, обґрунтовано необхідність урахування їх при формуванні державної політики зайнятості та запропоновано заходи, спрямовані на відновлення соціальної справедливості щодо селян у цій сфері.*

*Ключові слова: сільський ринок праці, самозайнятність селян, сезонність виробництва, сільське домогосподарство, сільська територія, сільський уклад життя.*

*The paper analyzes the factors that determine the characteristics of rural labor market. It justifies the necessity of taking these factors into account in developing public employment policy, and measures to restore social justice for farmers in this sphere are proposed.*

*Keywords: rural labor market, self-employment of farmers, seasonality of production, rural households, rural areas, rural way of life.*

**Вступ.** Нині сільське господарство є пріоритетним видом економічної діяльності. І можна очікувати від держави заходів щодо створення умов з метою інвестиційної привабливості галузі, появи нових робочих місць, підвищення престижності аграрних професій, поліпшення умов праці селян та проживання в сільській місцевості. На цьому тлі в оглядовій перспективі спостерігатимемо збільшення вакансій, які потребують нових профілів компетенцій при значному рівні безробіття серед професій, що не вимагають спеціальної підготовки чи перекваліфікації. Це не парадокс, а наслідок невідповідності фундаментальних чинників попиту й пропонування на ринку праці за якісними показниками у професійно-кваліфікаційному розрізі.

*Могильний Олександр Миколайович, доктор економічних наук, професор, ректор Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України (Київ).*

© Могильний О.М., 2013

**Мета статті** – визначення першочергових заходів державної соціальної і регіональної політики, спрямованої на стабілізацію рівня зайнятості в сільській місцевості та обґрунтування необхідності надання пріоритетного значення сільському ринку праці, що передбачає, зокрема, обов'язковість фахової експертизи впливу на його стан усіх державних цільових програм та інвестиційних проектів, які фінансуються з державного і місцевих бюджетів.

**Гіпотеза дослідження** полягає в тому, що Україна має шанс збільшити чисельність зайнятих у сільській місцевості, урахувавши в планах соціально-економічного розвитку на мезо- і макрорівні особливості сільського ринку праці та сприяючи адаптації сільських домогосподарств, сімейних ферм, фізичних осіб-підприємців, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та інших дрібнотоварних виробників до вимог внутрішнього і зовнішнього агропродовольчих ринків.

**Результати дослідження.** На сайті "Клубу аграрного бізнесу" у червні-липні цього року актуальними